

YILDIRIM'IN SARAYLISI DEVLET HATUN

Editör:

Hasan Basri Öcalan

2023

© Yıldırım Belediyesi Kùltür Yayınları

Yıldırım'ın Saraylısı
Devlet Hatun

Editör

Prof. Dr. Hasan Basri Öcalan

Proje koordinatörü

Taner Taştekin

Baskı: Bursa, 2023

ISBN 978-605-71671-7-0

Baskı-Cilt

Kùltür Sanat Basımevi

Matbaa Sertifikası No: 44153

YILDIRIM BELEDİYESİ

Ahmet Taner Kışlalı Meydanı No: 2 16330 Yıldırım / Bursa
444 16 02 • www.yildirim.bel.tr • info@yildirim.bel.tr

DEVLET HATUN T RBES 

Dr.   r. Gör. Doğan Yavaş

DEVLET HATUN T RBES 

Doğan Yavaş*

Devlet Hatun Yıldırım Bayezid'in hanımı, elebi Sultan Mehmed'in de annesidir. Yıldırım'ın, biri Germiyanoglu Süleyman şah'ın kızı Devlet Hatun diğeri de devşirme olan Devletşah Hatun unvanıyla iki tane eşi olduğunu biliyoruz. Tarihlerimizde padişahların eşleri ve bir başka beyle evlendirilen kızları çoğu zaman asıl isimleriyle değil de şah Sultan, Sultan Hatun, Devlet Hatun gibi lakaplar ile anıldıkları için bazen adları tam olarak bilinmemektedir. Uzun yıllar elebi Mehmed'in annesinin, Germiyanoglu Süleyman şah ile Mevl n  Cel ledd n-i R m 'nin oğlu Sultan Veled'in torunu Mutahhara Hatun'dan doğan Devlet Hatun olduğu kabul edilmekteydi. Ancak vakfiyesindeki kayıtlardan Devlet Hatun'un Abdullah adında bir devşirmenin kızı olduğu dolayısıyla Germiyanoglu ve Mevl n  soyu ile bir alakasının olmadığı anlaşılmıştır. Aralık 1413-Ocak 1414 yılında vefat eden Devlet Hatun'un kabri Bursa'da, Yeşil Külliye'nin altında, Meydancık Mahallesi Hundi Kadın sokağındaki bir bahçenin içinde yer almaktadır.

* Dr. ÖĞr. Üyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü.
E-Posta: dogany@uludag.edu.tr

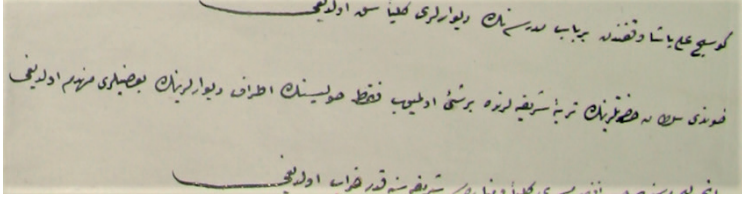

Fotoğraf 1. Devlet Hatun Türbesi'nin genel görünümü.

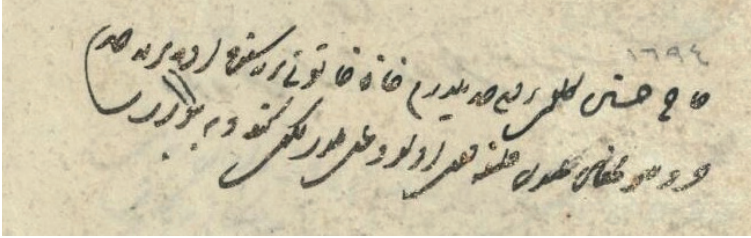
Türbenin, tarihi belgelerde Hundi Sultan Türbesi (**Belge 1**)¹ veya Aktürbe (**Belge 2**)² gibi adlarla da karşımıza çıkması, halk arasında bu gibi isimlerle de anılmakta olduğunu göstermektedir. Öte yandan türbenin yer aldığı sokağın Hundî Kadın adını taşıması da ilginçtir. Hundi Hatun, Yıldırım Bayezid ile Devlet Hatun'un kızı, Emir Sultan hazretlerinin de hanımıdır, belki annesiyle kızının karıştırılmış olması ya da türbeyi kızının yaptırmış olduğu düşüncesi sonucunda bu isim yaygınlaşmış olabilirse de, Usûl-i Mi'mârî-i Osmânî'de türbeyi inşa ettirenin Çelebi Mehmed olduğu yazılıdır ki, bu görüşü çürütmektedir. Hundî Hatun, zevci Emir Sultan'ın türbesinde medfundur.

¹"Hundî Sultan hazretlerinin türbe-i şerifelerinde bir şey olmayub fakat havlısının etrâf duvarlarının bazıları münhedim olduğu (BOA, İ. EV. 15785. 1)

²"Bursa'da Yıldırım Hân Hatûnu Türbesinde Ak Türbede cüz ser-mahfili müteveffâ Abdî Halîfê'nin vazîfesi tâlibi olan Hacı Hüseyin'e buyuruldu (BOA, A.DVNSMHM. 025/086).

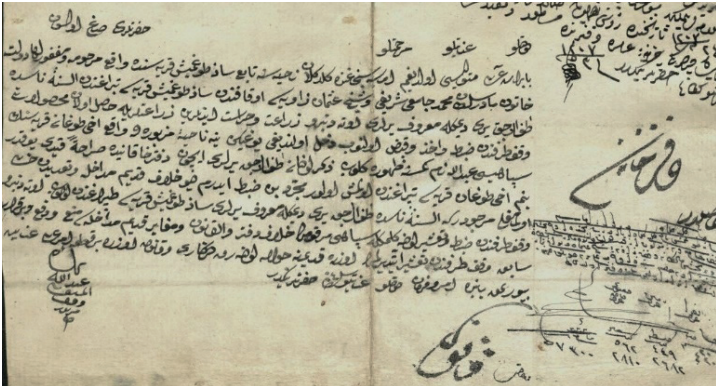

Belge 1. Hundî Hatun Türbesi'nde bir zarar olmadığı

Belge 2. Aktürbe cüzhanlığı vazifesi.

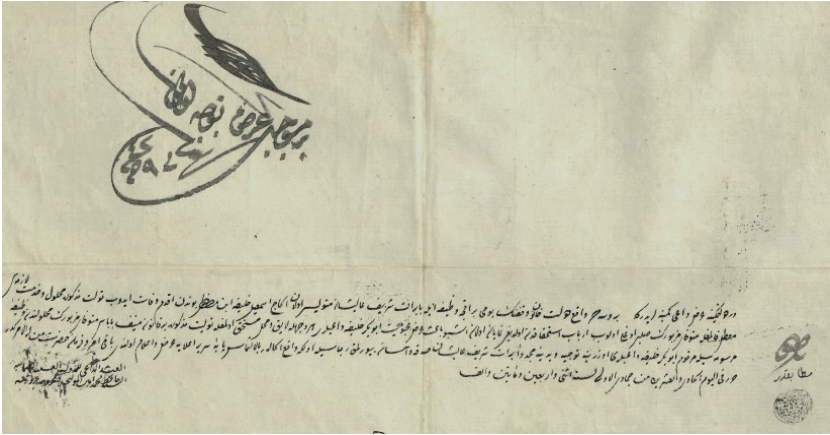
Hayırsever bir kadın olan Devlet Hatun, Merzifon'da bir zaviye, Amasya'nın Sazdoğmuş köyünde bir cami yaptırmış (Belge 3)³ ve bunlara vakıflar bağlayarak vakfiyesini hazırlatmıştır (Belge 4)⁴.

Belge 3. Devlet Hatun'un Amasya Sazdoğmuş vakıfları.

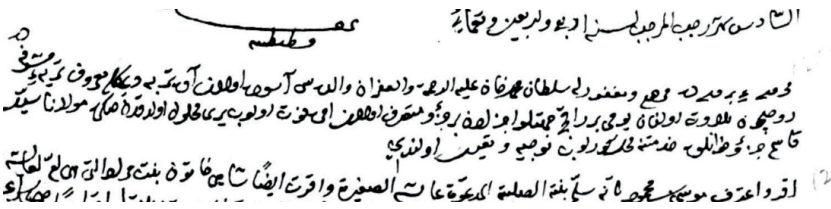
3 "Bâ-berât-ı âlişân mütevellisi olduğım Amasya sancdağında Geldinlen nâhiyesine tâbî Saztoğmuş karyesinde vâkı' Merhume ve Mağfurun lehâ Devlet Hâtûn mâder-i Sultan Mehmed Câmî-i Şerîfi ve Şeyh Osman Zâviyesi Vakfî'ndan Saztoğmuş karyesi toprağından elsine-i nâsda Toğarcık yeri dimekle ma'rûf yirleri" (BOA, EV 00158 07860-001-001).

4 "Der- devlet-mekine arz-ı dâ'i kemine budur ki; Burusa'da vâkı' Devlet Hatûn Vakfî'nın yevmî bir akçe vazife ile bâ-berât-ı şerîfi âlişân mütevellisi olan el-Hâc İsmâil Halife ibn-i Mustafa bundan akdem vefât idüb tevliyet-i mezkûre mahlûl ve hîdmet-i lâzimesi mu'attal kalmagla" (BOA, C. EV. 0555. 28024/01/01).

Belge 4. Bursa'da Devlet Hatun Vakfı tevliyeti.

Çelebi Mehmed, annesi Devlet Hatun'un türbesinde cüz okunması için de vakfiyesinde ayrıca görevlendirme yapmış ve bunlara ödenek ayırmıştır. Devlet Hatun türbesindeki görevliye yevmiye 4 dirhem, her biri birer cüz okuyacak olan altı cüzhândan her birine de birer dirhem ücret verilecektir. Türbedeki kandil yağı için de günde 2 dirhem ödenecektir⁵. Hicri 944 (M. 9 Aralık 1537) tarihli bir sicilden cüzhanlık vazifesinin devam etmekte olduğu anlaşılmaktadır (**Belge 4-5**)⁶.

Belge 5. Aktürbe (Devlet Hatun Türbesi)'de cüzhanlık vazifesi.

Devlet Hatun'un türbesi açık türbe şeklinde inşa edilmiştir. Kare planlı ve her cephesi çökertme silmelerle hareketlendirilmiş yapının köşeleri mermer payelere otururken kenarlarını oluşturan ikiz

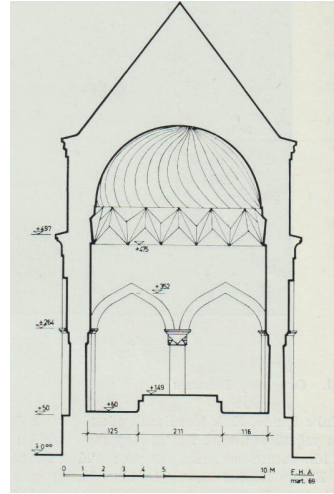
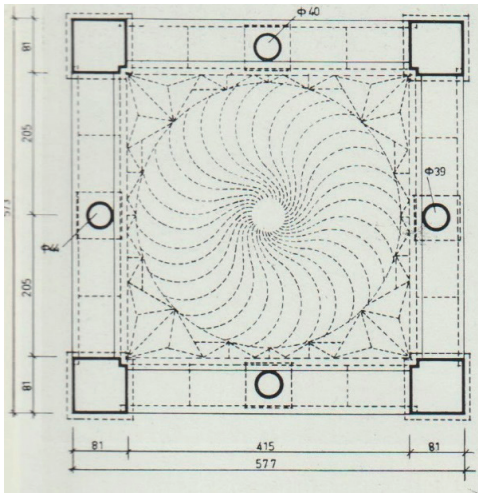
5 Hasan Basri Öcalan, vd. *Bursa Vakfiyeleri*, I., Bursa Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Bursa 2013, s. 301.

6 “*Mahrûse-i Burusâda Merhûm ve Mağfürün leh Sultan Mehmed Hân aleyhî'r-rahmeti ve'l-gufrân vâlidesi âsûde olan Aktürbe dimekle marîf türbe-i müserrefede rûhîcün tilâvet olınan yevmî birer akçe cihetlû eczâdan bir cüz'e mutasarrıf olan Ahmed fevt olub*” (BOA, BSS, A. 40- s. 23).

sivri kemerler, mermer sütunlar ile taşınmaktadır (**Plan 1**). Bursa'da bu şekilde, baldaken plan şeması olarak tanımlayabileceğimiz tarzda ve farklı dönemlerde inşa edilmiş Muradiye'de Ebe Hatun ve Saraylılar (Akile Hatun ve Bosfor Belkıs Hatun) Türbesi, Umur Bey Türbesi ve Zeyniler'de Abdüllatîf-i Kudî, Türbesi gibi çokça mezar anıtı bulunmaktadır.

On iki kenarlı ve yüksek kasnaklı piramidal kurşun kaplamalı örtü sistemine sahip olan yapı, içten kubbeli olup Türk üçgenlerine oturmaktadır (**Plan 2**) (**Fotoğraf 2**). Kubbe göbeği, Yeşil Cami'nin tabhânelerindeki gibi otuz iki adet helezonî formda tasarlanmıştır. Kubbenin içi son dönemde gayet basit ve nitelsiz kalem işi ile süslenmiştir (**Fotoğraf 3**).

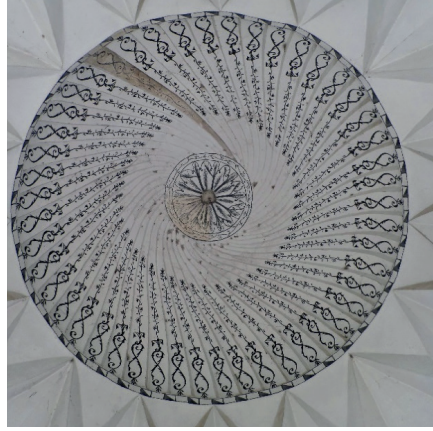
Mermer payeler, sütunlar ve başlıkları çok temiz işçilikle ele alınmıştır. Blok taşların bazıları devşirme olmakla beraber mimari elemanların bu yapı için inşa edildikleri belli olmaktadır (**Fotoğraf 4-5**).

Plan 1-2. Devlet Hatun Türbesi'nin planı ve kesiti (Ayverdi'den)

Fotoğraf 2. Kasnak ve piramidal külah.

Fotoğraf 3. Kubbe ve Türk üçgenleri.

Fotoğraf 4. Özgün sütun başlığı.

Fotoğraf 5. Bazı devşirme mimari elemanlar.

Türbenin çeşmesi günümüzde akmaz durumdadır, hâlbuki bir zamanlar bu türbeye Çelebi Mehmed tarafından Devlengeç suyu bağlatıldığı 1615 yılına ait kayıtlarla sabittir (**Belge 6**)⁷.

⁷ “Mahrûse-i Burusa'da âsûde olan Sultan Mehmed Hân aleyhi'r-rahmeti ve'r-ırdvân evkâfının bi'l-fi'l mütevellisi olan işbu bâ'isü'l-kitâb el-Hâc Haydar Beg ibn-i Emirhân nâm bevâb-ı sultânî mahfil-i kazâyâ gelüb takrir-i kelâm idüb merhum-ı muşârunileyhin vâlidesi Merhûme ve mağfurun lehâ Devlet Sultan Türbesi'nde cereyân iden Akçağlan Suyu kadîmu'l-eyyâmdan merhum-ı mumâileyhin câmi-i şerîfinden zikrolınan türbeye gelinceye dek bir eve uğrayıgelmemişken.....” (BOA, BŞS, B-31, s. 17).

Fotoğraf 6-7. Sandukanın baş ve ayakcuğu kitabeleri.

Ayakucunda ise; في تاريخ شهر شوال لسنة ست عشر و ثمانماية الهجرية الهلالية

Fî târîh-i şehr-i Şevvâl li-seneti sitte aşere ve semâne mâye el-hicriyyetü'l-hilâliyye –

-Tarihi Hicrî sekiz yüz on altı senesi Şevval ayıdır

Sandukanın kuzey yüzünde Besmele ile Âyete'l-Kürsî yarıya kadar yazılmış sonrası ise sandukanın güney yüzünde devam etmektedir.

بسم الله الرحمن الرحيم الله لا اله الا هو الحى القيوم لا تأخذه سنة ولا نوم له ما فى السماوات
وما فى الارض

Bismillâhirrahmânirrahîm Allâhu lâ ilâhe illâ Huve'l-Hayyu'l-Kayyûm lâ te'huzuhû sinetûn velâ nevm lehû mâ fî's-semâvâtî vemâ fî'l-ardî -Buradan güney yüzüne geçilmekte ve âyet devam etmektedir;

من ذالذى يشفع عنده الا بأذنه يعلم ما بين ايديهم وما خلفهم ولا يحيطون بشيء من علمه الا
بما شاء وسع السماوات والارض و لا يؤده حفظهما و هو العلى العظيم

men ze'llezi yeşfe'u indehû illâ bi-iznihi ya'lemu mâ beyne eydihim vemâ halfehum velâ yuhîtune bi-şey'in min ilmihî illâ bimâ şâe vesî'a kürsiyyuhû's-semâvâtî ve'l-arda velâ ye'ûduhû hıfzu humâ ve hüve'l-aliyyu'l-azîm.

sonra tekrar diğer yüzüne geçerek sona erer. Buradan sonra:

شهد الله انه لا اله الا هو و الملائكة و الو العلم قائما بالقسط لا اله الا هو العزيز الحكيم ان

الدين عند الله لاسلام صدق الله العظيم الكريم

şehida'llâhu ennehû lâ ilâhe illâ huve ve'l-melâiketü ve ulu'l-ilmu
kâimen bi'l-kıstı . lâ ilâhe illâ hüve'l-azîzu'l-hakîm inne'd-dîne inda'llâhi'l-
İslâm sadaka'llâhu'l-azîzu'l-kerîm..

Fotoğraf 8. Sandukanın kuzey yüzü.

Fotoğraf 9. Sandukanın güney yüzü.

Türbe defalarca onarım gördükten sonra tekrar harap hale geldiğinde 1957 yılında esaslı bir tamir görmüş ve en son Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından basit onarımla günümüzdeki halini almıştır.

Fotoğraf 10-11. 1957 yılında Devlet Hatun Türbesi onarılırken.

Fotoğraf 12-13. Türbenin kuzey ve güney batı cephelerinin görünümü.

Fotoğraf 14-15. Türbenin güney ve batı yönünden görünümüleri.

KAYNAKÇA ARŞİV BELGELERİ:

BOA, İ. EV. 15785. 1
BOA, A.DVNSMHM. 025/ 086.
BOA, EV 00158 07860-001-001.
BOA, C. EV. 0555. 28024/01/01.
BOA, BŞS, A. 40- s. 23.
BOA, BŞS, B-31, s. 17.

KAYNAK ESERLER VE MODERN LİTERATÜR

AYVERDİ, E. Hakkı, *Osmanlı Mi'mârisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri 806-855 (1403-1451)*, İstanbul 1972.
BAYKAL, Kâzım, *Bursa ve Anıtları*, (2. Baskı), İstanbul 1982.
ÖCALAN, Hasan Basri, vd. *Bursa Vakfiyeleri*, I., Bursa Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Bursa 2013.
ÖNKAL, Hakkı, *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Ankara 1992.
ULUÇAY, M. Çağatay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, (2. Baskı), Ankara 1985.